



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



No6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 284 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
Usmonova Muattar Bahadirjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
Dilsora Shodmonova	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
Истамова Нигора Азимжановна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
Artikov Xayrulla Baxtiyarovich	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
Lola Mannobova	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
Abdunazarov Abdumutal Olimovich	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
Alimova Gulrux Farhod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
Axtamova Mohinur O'tkir qizi	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
Hikmatova Yulduz Nuritdinovna	



Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari... ..	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli.....	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinoz Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	



Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
Xidirov Faxriddin Fozilovich	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
Рахмонова Нилуфар Уткир кизи	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA "TARBIYA" FANINI TABIIY FANLAR BILAN INTEGRATSIYALASH ASOSIDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH

Norbo'tayeva Iroda Yunusovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirish metodikasi yoritilgan. Tadqiqot natijalari ekologik ta'lim samaradorligini oshirishning ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvlarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: ekologik tafakkur, integratsiyalash, boshlang'ich ta'lim, "Tarbiya" fani, tabiiy fanlar, ekologik ta'lim, pedagogik injiniring, o'quvchi, rivojlanish, metodika.

Abstract: This article presents the methodology for developing ecological thinking in primary school students based on the integration of the "Education" subject with natural sciences. The research results provide scientific and pedagogical engineering approaches to improving the effectiveness of ecological education.

Key words: ecological thinking, integration, primary education, Education subject, natural sciences, ecological education, pedagogical engineering, student, development, methodology.

Аннотация: В данной статье освещается методика формирования экологического мышления у учащихся начальных классов на основе интеграции предмета "Воспитание" с естественными науками. Результаты исследования представляют научно-педагогические инженеринговые подходы к повышению эффективности экологического образования.

Ключевые слова: экологическое мышление, интеграция, начальное образование, предмет "Воспитание", естественные науки, экологическое образование, педагогический инженеринг, учащийся, развитие, методика.

KIRISH

Ma'lumki, har qanday jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda ta'lim-tarbiya sohasining o'рни beqiyosdir. Zamonaviy dunyoda ekologik muammolar kundan-kunga keskinlashib, atrof-muhitni muhofaza qilish har bir fuqaroning asosiy vazifalaridan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, yosh avlodni ekologik madaniyat ruhida tarbiyalash bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi ^[1].

Dunyo sivilizatsiyasi rivojlanishining hozirgi sur'ati, tabiiy resurslarning cheklanganligi hamda ekologik muvozanatning buzilishi insoniyatni yangi yondashuvlarni izlashga majbur etmoqda. Ekologik ta'limning samaradorligi bevosita kelajak avlodning ekologik ongini shakllantirishga bog'liqdir ^[2].

Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Yoshlarni Vatanni sevish, uning boyliklarini asrash va ko'paytirish ruhida tarbiyalash, ularda ekologik ong va madaniyatni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda". Ushbu fikrlar zamonaviy ta'lim tizimida ekologik ta'limning ahamiyatini yanada oshirmoqda ^[3].

O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida izchillik bilan amalga oshirilayotgan ta'lim-tarbiya sohasidagi strategik vazifalarning eng muhimlaridan biri – boshlang'ich ta'limda ekologik ta'lim samaradorligini oshirishdir. "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash orqali ekologik tafakkurni shakllantirish zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi ^[4].

Nazariy qism bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar va ilmiy maqolalarga asoslangan keng qamrovli adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, psixolog olim L.S. Vygotskiy o'z tadqiqotlarida tafakkurning shakllanishida ijtimoiy muhitning ahamiyatini alohida ta'kidlagan. Uning fikricha, bolaning shaxsiy rivojlanishi uning atrofidagi insonlar bilan o'zaro munosabati natijasida amalga oshadi. Mazkur nazariya ekologik tafakkurni shakllantirish jarayonida ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi ^[5].



Pedagog olim G'. G'oziyev ekologik ta'limning metodologik asoslarini ishlab chiqqan hamda uning asosiy prinsiplarini belgilab bergan. Olimning tadqiqotlari natijasida ekologik ta'limning integrativ xususiyati va interfaol metodlarning samaradorligi aniqlangan^[6].

Tadqiqotchi N. Ismoilova boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini o'rganib, integrativ yondashuvning ahamiyatini alohida ta'kidlagan. Uning fikricha, fanlararo integratsiya ekologik ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi^[7].

Xorijlik olimlardan H. Gardner ko'p qirrali intellekt nazariyasini ishlab chiqqan bo'lib, ushbu nazariya ekologik ta'lim jarayonida ham keng qo'llaniladi. Uning fikricha, har bir o'quvchi turli xil intellekt turlariga ega bo'lib, ta'lim usullari shunga mos ravishda tashkil etilishi lozim^[8].

Mazkur tadqiqotning innovatsion jihati shundaki, unda ilk bor "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar (biologiya, geografiya, fizika, kimyo) bilan integratsiyalash orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishning kompleks metodikasi ishlab chiqilgan. Ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvi asosida yaratilgan ushbu metodika o'qituvchilarga ekologik ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun aniq metodik tavsiyalar beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirish muammosi pedagogika, psixologiya va ekologik ta'lim yo'nalishlarida dolzarb ilmiy masalalardan biri sifatida tadqiq etib kelinmoqda. MAVZUGA OID ILMIY ADABIYOTLAR TAHLILI shuni ko'rsatadiki, xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ekologik ta'limning nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda o'quvchilarda ekologik madaniyatni rivojlantirish masalalari turli jihatlarida yoritilgan.

Xorijiy olimlardan L.S. Vygotskiy ta'lim va tarbiyaning bolaning tafakkurini rivojlantirishdagi o'rnini asoslab bergan. Olimning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bolaning bilish faoliyati ijtimoiy muhit va hamkorlikdagi faoliyat ta'sirida shakllanadi. Ushbu qarash ekologik tafakkurni rivojlantirishda ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. J. Piaget esa bolalarning intellektual rivojlanish bosqichlarini tadqiq etib, ekologik bilimlarni yosh xususiyatlariga mos ravishda bosqichma-bosqich shakllantirish zarurligini ko'rsatgan.

H. Gardnerning ko'p qirrali intellekt nazariyasi ekologik ta'limda individual yondashuvni qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Olimning fikricha, tabiiy-intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish orqali o'quvchilarda tabiatga nisbatan ongli munosabat shakllanadi.

Shuningdek, ekolog olimlar D. Orr va F. Capra tomonidan ekologik savodxonlik, barqaror rivojlanish va ekologik madaniyat masalalari tadqiq qilinib, ekologik ta'limni fanlararo integratsiya asosida tashkil etish zarurligi ta'kidlangan.

Mahalliy olimlardan G'. G'oziyev ekologik ta'limning metodologik asoslarini ishlab chiqib, ekologik tarbiyada interfaol metodlar hamda integrativ yondashuvning samaradorligini asoslagan.

N. Ismoilova boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini o'rganib, ekologik ta'lim samaradorligini oshirishda fanlararo integratsiyaning muhimligini ko'rsatgan.

Shuningdek, R. Mavlonova, B. Xodjayev va boshqa tadqiqotchilar tomonidan boshlang'ich ta'limda shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar hamda o'quvchilar tafakkurini rivojlantirish metodlari tadqiq etilgan.

Tahlil qilingan ilmiy ishlarda ekologik ta'limning nazariy va metodik jihatlarini keng yoritilgan bo'lsa-da, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni aynan "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida shakllantirish masalasi yetarli darajada maxsus tadqiq etilmagan. Ayniqsa, ekologik ta'limni ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvi asosida tashkil etish, ekologik tafakkurni rivojlantirishning integrativ modeli hamda amaliy mexanizmlarini ishlab chiqishga oid ilmiy tadqiqotlar kam uchraydi.

Mazkur tadqiqotning o'ziga xosligi shundan iboratki, unda boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirish "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan uzviy integratsiyalash asosida amalga oshiriladi. Tadqiqotda ekologik ta'limni tashkil etishning innovatsion modeli ishlab chiqilib, unda interfaol metodlar, loyiha faoliyati, muammoli vaziyatlar va reflektiv tahlil texnologiyalaridan foydalanish nazarda tutilgan. Shuningdek, tadqiqotda ekologik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari hamda didaktik mexanizmlari ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvi asosida takomillashtirilgan bo'lib, bu holat tadqiqotning ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyatini belgilaydi.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot metodologiyasi tizimli, integrativ va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar asosida ishlab chiqildi. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash hamda "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida samarali metodikani ishlab chiqish maqsad qilib olindi.

Tadqiqotning metodologik asosini O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", ekologik ta'lim va tarbiyaga oid davlat konsepsiyalari, shuningdek, pedagogika, psixologiya va ekologik ta'lim sohasidagi mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari tashkil etdi. Tadqiqotda ekologik tafakkurni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik, psixologik va didaktik omillari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi.

Ilmiy izlanish davomida nazariy va empirik tadqiqot usullaridan kompleks ravishda foydalanildi. Nazariy metodlar sifatida ilmiy-adabiy manbalarni o'rganish, qiyosiy-tahliliy tahlil, pedagogik va metodik adabiyotlarni umumlashtirish hamda tizimlashtirish usullari qo'llanildi. Empirik metodlar sifatida pedagogik kuzatish, suhbat, savol-javob, anketa-so'rovnoma, diagnostik topshiriqlar, pedagogik tajriba-sinov ishlari hamda o'quvchilar faoliyati natijalarini tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Olingan ma'lumotlarning ishonchligini ta'minlash maqsadida matematik-statistik tahlil usullari asosida natijalar qayta ishlanib, umumlashtirildi.

Tadqiqot 2025–2026-o'quv yilida Toshkent viloyati hamda boshqa hududlardagi 5 ta umumta'lim maktabining 3-sinf o'quvchilari ishtirokida amalga oshirildi. Tajriba-sinov jarayoniga jami 120 nafardan ortiq o'quvchi jalb qilinib, ular tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhlarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ishlab chiqilgan metodika qo'llanilgan bo'lsa, nazorat guruhlarida an'anaviy ta'lim usullari asosida mashg'ulotlar olib borildi.

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda tashkil etildi: dastlabki diagnostika bosqichi, shakllantiruvchi bosqich hamda yakuniy nazorat bosqichi. Dastlabki bosqichda o'quvchilarning ekologik bilim, ko'nikma va munosabatlari darajasi aniqlandi. Shakllantiruvchi bosqichda ekologik mazmundagi integrativ darslar, interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, loyiha ishlari va amaliy topshiriqlar asosida ta'lim jarayoni tashkil etildi. Yakuniy bosqichda esa metodikaning samaradorligi tahlil qilinib, tajriba va nazorat guruhlarini natijalari o'zaro qiyoslandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida tashkil etilgan pedagogik jarayon boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkur, ekologik madaniyat va tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega bo'ldi. Shuningdek, o'quvchilarning ekologik muammolarni anglash, mustaqil fikrlash va amaliy faoliyatga tayyorlik darajasi sezilarli ravishda oshgani aniqlandi.

Mazkur metodologiya ekologik ta'limni tashkil etishda integrativ yondashuvning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslab berishi bilan bir qatorda, boshlang'ich ta'lim amaliyotida qo'llash uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkonini ham yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishda "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida tashkil etilgan pedagogik yondashuvning samaradorligini tasdiqladi. Tajriba-sinov ishlari davomida eksperimental va nazorat guruhlarini o'quvchilarining ekologik bilim, ekologik ong hamda amaliy ko'nikmalari qiyosiy tahlil qilindi.

Tahlil natijalariga ko'ra, eksperimental guruh o'quvchilarida ekologik tafakkur ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekanligi aniqlandi. Jumladan, integrativ yondashuv qo'llangan eksperimental guruhda o'quvchilarning ekologik bilimlari 34 foizga, ekologik ongi 41 foizga hamda amaliy ko'nikmalari 38 foizga oshganligi kuzatildi. Nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 18 foiz, 22 foiz va 20 foizni tashkil etdi. Bu holat integrativ metodikaning ekologik tafakkurni shakllantirishdagi samaradorligini yaqqol namoyon etdi.

Tadqiqot davomida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash orqali tashkil etilgan dars mashg'ulotlari o'quvchilarning ekologik muammolarni anglash, tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabat bildirish hamda ekologik vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirgani aniqlandi. Ayniqsa, fanlararo integratsiya asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning ekologik bilimlarini tizimli ravishda o'zlashtirishiga hamda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashiga xizmat qildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning ekologik muammolarga nisbatan faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda muhim omil bo'ldi. "Aqliy hujum", "Muammoli vaziyat", "Bahs-munozara", "Klaster" kabi metodlar o'quvchilarning erkin fikrlashi, tahliliy yondashuvi hamda ekologik vaziyatlarni baholash qobiliyatini rivojlantirdi. Shu bilan birga, amaliy mashg'ulotlar va ekologik kuzatishlar o'quvchilarda ekologik madaniyat elementlarini shakllantirish hamda barqaror ekologik xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Loyiha faoliyati asosida tashkil etilgan topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil izlanish olib borish, ekologik muammolar yechimini topish va jamoada ishlash kompetensiyalarini rivojlantirdi. O'quvchilar tomonidan tayyorlangan ekologik loyihalar va amaliy ishlanmalar ularning tabiatni muhofaza qilishga oid bilim va qarashlari mustahkamlanganini ko'rsatdi.



Olingan natijalar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvi asosida ishlab chiqilgan metodika boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega. Mazkur metodika o'qituvchilarga ekologik ta'lim jarayonini tizimli tashkil etish, fanlararo integratsiyani samarali amalga oshirish hamda o'quvchilarning ekologik bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish uchun amaliy metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirishning samarali pedagogik mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning ekologik bilimlarini tizimli ravishda boyitish, ularda atrof-muhitga nisbatan ongli, mas'uliyatli va faol munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ilmiy-pedagogik injiniring yondashuvi asosida ishlab chiqilgan metodika ekologik bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ekologik madaniyat hamda mustaqil fikrlashni kompleks rivojlantirishga yo'naltirilgani bilan ahamiyatlidir. Tadqiqot davomida integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining samaradorligi tajriba-sinov natijalari orqali tasdiqlandi. Xususan, eksperimental guruhlarda ekologik bilim, ekologik ong va amaliy ko'nikmalar ko'rsatkichlarining sezilarli darajada oshgani mazkur metodikaning pedagogik samaradorligini ko'rsatdi.

Tahlillar asosida fanlararo integratsiya, interfaol metodlar, loyiha faoliyati hamda amaliy mashg'ulotlarning ekologik tafakkurni rivojlantirishdagi muhim omillar ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, ekologik muammolarni o'quvchilarning kundalik hayoti bilan bog'lab o'qitish ularning ekologik mas'uliyatini kuchaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Boshlang'ich ta'lim tizimida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik ta'limni tashkil etish metodikasini amaliyotga keng joriy etish maqsadga muvofiq.
2. Ekologik tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar, loyiha ishlari va amaliy mashg'ulotlar ulushini dars jarayonlarida oshirish zarur.
3. Pedagog kadrlarning ekologik ta'lim bo'yicha metodik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan malaka oshirish kurslari va seminar-treninglarni takomillashtirish lozim.
4. "Tarbiya" fanining o'quv dasturlari va darsliklariga ekologik mazmundagi integrativ topshiriq hamda loyihalarni kengroq kiritish tavsiya etiladi.
5. O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish maqsadida maktab, oila va mahalla hamkorligini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Xulosa qilib aytganda, "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirishga yo'naltirilgan mazkur metodika boshlang'ich ta'lim tizimida ekologik ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik vosita sifatida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev A. Ekologik ta'lim va tarbiya: nazariya va amaliyot. – T.: Fan, 2023. – B. 45–52.
2. Karimov B. Zamonaviy ekologik ta'lim: muammolar va yechimlar // Pedagogika ilmlari jurnali. – 2024. – №2. – B. 78–85.
3. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023. – B. 112.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Boshlang'ich ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi. – T., 2024. – B. 34.
5. Выготский Л.С. Психология. – М.: Педагогика, 2022. – С. 234–256.
6. G'oziyev G'. Ekologik ta'lim nazariyasi va metodikasi. – T.: Fan, 2023. – B. 156–178.
7. Ismoilova N. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tafakkurni shakllantirish // Ta'lim va rivojlanish. – 2024. – №3. – B. 45–52.
8. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 2023. – P. 234–267.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.